

Nr 386

Av herr Ohlin m. fl., angående likalönsprincipen, m. m.

Inledning

En av de viktigaste reformerna under 60-talet bör vara att avskaffa den diskriminering efter kön som finns inom en rad områden av samhällslivet, inte minst på arbetsmarknaden. Det bör vara en självklarhet att i det svenska samhället alla människor oberoende av kön får rätt till samma utbildning och samma lön för arbete av samma värde. De personliga kvalifikationerna och arbetsuppgifternas värde i förhållande till ansvar, utbildningskrav och andra relevanta faktorer skall vara avgörande för lönsättningen. Detta bör naturligtvis inte minst gälla behandlingen av män och kvinnor i statstjänst.

Internationella arbetsorganisationens konventioner nr 111 angående diskriminering i fråga om anställning och yrkesutövning och nr 100 (med ansluten rekommendation nr 90), den s. k. likalönskonventionen, fastslår principen om lika lön för arbete av lika värde oavsett ras, trosbekännelse eller kön. Ratifikation av dessa konventioner medför inte något ingrepp från statens sida i arbetsmarknadsparternas förhandlingsfrihet men innebär enligt vår mening ett naturligt stöd för likalönsprincipen.

Den omdaning av samhällsstrukturen som ägt rum har också fört med sig att kvinnornas insatser i förvärvslivet behövs inom praktiskt taget alla yrken. Detta kräver i sin tur en anpassning av samhällslivet, de ekonomiska och sociala förmånerna, utbildningsväsende etc. som tar lika hänsyn till män och kvinnor.

Förhållandena i detta avseende har självfallet i hög grad förbättrats under de senaste decennierna. Numera är kvinnorna i juridiskt och ekonomiskt hänseende jämställda med männen inom äktenskapet. Behörighetslagen ger kvinnan samma rätt som männen att bekläda ämbeten inom förvaltningen. Rätten till utbildning har på samma sätt blivit formellt erkänd även för kvinnorna.

Mycket återstår emellertid att göra för att principen om kvinnans jämställdhet i alla avseenden även skall bli en praktisk realitet.

Inom den statliga sektorn bör man målmedvetet taga sikte härpå under en med hänsyn till de ekonomiska konsekvenserna erforderlig övergångstid.

Givetvis varken kan eller bör statsmakterna direkt påverka det enskilda näringslivet i detta avseende. Genom att antaga de nämnda konventionerna kan statsmakterna dock påverka opinionen och därigenom motverka den

oövertänkta diskriminering som bl. a. tar sig uttryck i att man inom den privata sektorn förbehåller vissa tjänster för endast manliga eller endast kvinnliga sökande, även i de fall då detta är en sakligt helt omotiverad upp-spaltning.

Mer eller mindre beroende av de här berörda »diskrimineringsfrågorna» existerar emellertid även en rad andra sociala och ekonomiska problem, som i och för sig inte bör betecknas som speciella kvinnoproblem utan snarare som samhällsproblem men som på grund av sin natur ändå i särskilt hög grad angår just kvinnorna i samhället.

Dit hör ett avskaffande av de orättvisor som de nuvarande sambeskatt-ningsreglerna innebär, bättre sjukförsäkringsförmåner för husmödrar, användande av regler för värdering av arbetet i hemmet, varigenom en mera rättvis bedömning av dess ekonomiska betydelse kan uppnås, utbyggnad av den husliga utbildningen, pensioner för hemmavarande döttrar som utan egen inkomst vårdat föräldrar eller anhöriga, fler korttidstjänster inom statsförvaltningen.

Detta utgör dock bara några av de problem, som måste få sin lösning för att full jämställdhet för kvinnan i det svenska samhället skall kunna anses vara uppnådd.

Lika lön för arbete av lika värde

Med diskriminering förstås i ovannämnda konvention nr 111 varje åtskillnad, utslutning eller företräde på grund av ras, hudfärg, kön, religion och politisk uppfattning, nationell härstamning eller socialt ursprung, som har till följd att likställdhet med avseende å möjligheter eller behandling i fråga om anställning eller yrkesutövning ointetgöres eller beskäres.

I den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna, som Förenta Nationernas generalförsamling antog 1948, uttalas i art. 23:2 att envar utan åtskillnad har rätt till lika lön för lika arbete.

Ett antagande av ILO:s konvention nr 100 tvingar inte till lagstiftning, ej heller till ett omedelbart genomförande av lika lön. Det finns inte heller enligt vår mening någon anledning att tolka konventionen så, att ett uppfyllande av dess stadganden skulle tvinga de fördragsslutande staterna till ett ingrepp i arbetsmarknadsparternas rätt att fritt förhandla. Enligt texten skall medlemsstaterna nämligen förbinda sig »med avseende å alla arbetstagare, på sätt som är förenligt med gällande ordning för fastställande av lönesatser, främja och i den mån sagda ordning så medgiver trygga tillämpningen av principen om lika lön för män och kvinnor för arbete av lika värde».

Då vi ansluter oss till de principer på vilka ovannämnda konventioner vilar, hemställer vi att riksdagen måtte uttala att Sverige skall ratificera

Internationella arbetsorganisationens konvention nr 100 av år 1951 om lika lön och åtföljande rekommendation nr 90 samt konventionen nr 111 ang. diskriminering i frågor om anställning och sysselsättning och därtill den anslutna rekommendationen samt att i skrivelse till Kungl. Maj:t giva denna mening till känna.

Familjebeskattningen

Av den översiktliga historik som återges i 1957 års sambeskattningsrevisions betänkande (SOU 1959:13) framgår, att kritiken mot sambeskattningsystemet varit mycket intensiv ända sedan dess införande. Vad man tidigare främst vänt sig emot tycks ha varit det förhållandet, att skattereglernas utformning missgynnade äktenskapsbildningen.

Huruvida beskattningsreglerna verkligen hade den effekten är givetvis svårt att få säkra belägg för. Klart är emellertid, att man i vida kretsar även då progressiviteten var betydligt lägre än den är nu och det dessutom var väsentligt mindre vanligt att båda kontrahenterna i ett äktenskap hade egna inkomster, uppfattade sambeskattningsreglerna som en allvarlig ekonomisk orättvisa för äkta makar.

En lång rad utredningar har haft i uppdrag att undersöka alternativa utformningar av sambeskattningen.

Trots att så gott som alla dessa utredningar givit uttryck för insikt om sambeskattningsreglernas ogynnsamma verkningar har man ändå inte föreslagit genomförande av någon annan beskattningsprincip, eftersom man ansett att de alternativ som diskuterats skulle medföra andra nackdelar eller i dåvarande lägen alltför stora statsfinansiella påfrestningar.

Motivet för att ha särskilda sambeskattningsregler är givetvis att hushållskostnaderna och en del andra levnadskostnader för två personer blir lägre, om de lever tillsammans än om de lever åtskilda. Denna uppfattning torde vara riktig, men den får inte tillämpas på sådant sätt att konsekvenserna blir olyckliga. Som bl. a. 1945 års bevillningsutskott anförde i sitt betänkande nr 48 med anledning av ett flertal motioner i denna fråga, kan skatteförmågan »icke anses vara densamma för exempelvis två familjer med minderåriga barn, där i ena fallet mannen ensam har en inkomst av 7 000 kr. medan hustrun ägnar sig åt hemmet samt i andra fallet båda makarna ha inkomst av förvärvsarbete å tillhopa samma belopp och hustrun på grund av förvärvsarbetet är förhindrad att ägna sig åt hemmets skötsel». »Det kan», framhöll utskottet, »ifrågasättas, huruvida den skillnad i skatteförmåga, som föreligger i dylika fall, enligt nuvarande beskattningsregler blir i erforderlig utsträckning beaktad.»

Givetvis är skatteförmågan i det senare fallet betydligt reducerad med hänsyn till att den familjen måste vidkännas större utgifter »för inkomstens

förvärvande» genom avlöning av hemhjälp, utackordering av barnen o. d. Det bör därför vara rimligt med ett förvärvsavdrag, som bättre motsvarar uppkommande merkostnader.

Från vårt håll har både de gällande och de tidigare sambeskattningsreglerna hårt kritiserats. Bl. a. vände vi oss i en partimotion till 1956 års riksdag mot slopandet av det före 1952 tillämpade förvärvsavdraget (1 000 kr.). Enligt de nya regler, som fastställdes 1952, införde man ett enhetligt förvärvsavdrag på högst 300 kr. eller för kvinnor med barn 10 % av inkomsten, dock högst 1 000 kr. Som kompensation för dessa försämringar företogs en viss omläggning av skatteskalorna och en höjning av ortsavdragen.

I motionen hette det bl. a., att den samlade effekten visserligen blev att gränsen för den s. k. sambeskattningseffekten vid den statliga inkomstskatten — det inkomstläge där ökning av statsskatt inträder till följd av giftermål — försköts uppåt, men att sambeskattningen fortfarande kom att vara ett problem för ett stort antal skattskyldiga.

1952 års beslut innebar även att vissa olägenheter till följd av sambeskattningskom kombinationer» beroende på de kommunala ortsavdragens konstruktion.

I motionen framhöll vi, att de gällande sambeskattningsreglerna i alltför ringa utsträckning beaktar de merkostnader som gifta kvinnor med förvärvsarbete får vidkännas för inkomstens förvärvande. Detta gäller även i dag. Så länge förvärvsavdraget är konstruerat utan hänsyn till de egentliga kostnaderna — för t. ex. hemhjälp o. d. — innebär sambeskattningsreglerna, att det för många kvinnor lönar sig mycket dåligt att ta ett arbete utanför hemmet. I vissa lägen kan det t. o. m. innebära en ren ekonomisk förlust för en kvinna att ha förvärvsarbete.

En folkpartimotion från 1956 utmynnade i ett yrkande, att Kungl. Maj:ts snarast för riksdagen skulle framlägga förslag om en höjning av förvärvsavdraget i syfte att minska sambeskattningskom olägenheter.

Denna fråga har också sedan dess varit föremål för en särskild utredning. Denna har även framlagt förslag rörande de i vissa motioner framförda kraven på gynnsammare beskattningsregler för ensamstående familjeförsörjare och för hemskild skattskyldig med barn och husföreståndarinna.

I de två sistnämnda frågorna synes utredningens förslag stämma väl överens med de riktlinjer, som skisserats i motionerna. Det är därför vår förhoppning, att den med anledning av föreliggande utredningsbetänkande (SOU 1959:13) aviserade propositionen kommer att uppta förslagen i detta avseende, innebärande bl. a. att hemskild person i beskattningshänseende bedöms såsom ogift samt att familjer med endast en försörjare skall komma i åtnjutande av samma ortsavdrag och beskattas efter samma skatteskala som gifta skattskyldiga. Däremot anser vi inte, att utredningens förslag be-

träffande gifta kvinnor med inkomst av rörelse eller anställning tillgodoser våra krav, när det gäller att avskaffa sambeskattningsens olägenheter. Förslaget innebär visserligen viss förbättring så till vida som det s. k. »kvotavdraget» höjts till 20 procent av inkomsten med 2 000 kr. som maximigräns. Dessutom skall »kvotavdrag» medges även vid kommunal taxering. Även om de av utredningen förordade ändringarna genomfördes, skulle emellertid, såvitt vi kunnat finna, till följd av avdragens otillräcklighet i många fall kvarstå en viss överbeskattning av familjer, där båda makarna förvärvsarbetar. En förbättring i detta avseende har givetvis åstadkommits genom att gifta kvinnor med egen inkomst numera erlägger folkpensionsavgift endast i den mån mannens inkomst understiger 15 000 kr.

En skattepolitik som dock alltså missgynnar många gifta kvinnor är olycklig även ur den synpunkten, att den undandrar samhället mycket kvalificerad och utbildad arbetskraft. Ett exempel härpå är de gifta sjuksköterskorna. Medan vi f. n. har en nära nog katastrofal brist på sköterskor vid våra sjukhus, går en stor grupp gifta sköterskor hemma, bl. a. därför att en anställning för många av dem genom avdragens otillräcklighet vid sambeskattningsens utformning knappast skulle ge någon ekonomisk vinst. För en rad andra yrkeskategorier — inte minst de akademiska — är förhållandet detsamma. Bortsett från att vi härigenom går miste om behövlig arbetskraft, minskas givetvis också utbildningens lönsamhet sett ur samhällets synpunkt.

Det måste enligt vår mening anses som en mycket angelägen reform på det familjepolitiska området att minska de orättvisor som det nuvarande sambeskattningsystemet innebär.

Ekonomisk värdering av husmödrarnas arbete

Behovet av en realistisk ekonomisk bedömning av den hemarbetande husmoderns arbetsinsats, som nu i regel bedömes helt godtyckligt, förefaller att med varje år bli allt större. I olika sammanhang måste staten ta hänsyn till husmoderns arbete. Vi vill bl. a. peka på den ersättning som denna grupp av kvinnor bör ha inom sjukförsäkringen och inom den allmänna tilläggs-pensioneringen, liksom vid beräkandet av förvärvsavdragen vid beskattningen, som är avsedda att utgöra kompensation till den utom hemmet arbetande kvinnan för den ersättare hon måste ha i sitt hem. Beräkningsgrunderna för underhållsbidragen och bidragsförskotten för barn är andra exempel på en rent godtycklig uppskattning av hemvårdens ekonomiska värde. Vidare medför den utveckling mot familjevård i stället för anstaltsvård, som nu anses vara lämplig för särskilt missanpassad ungdom, med nödvändighet en mer realistisk bedömning än den nuvarande av vad vården i hemmen egentligen kostar.

Den hemarbetande husmoderns insatser kommer aldrig till synes i ekonomiska kalkyler av traditionellt slag och inte heller i socialstyrelsens levnadskostnadsundersökningar. Försök av mera allmänt omfattande karaktär för att få fram vissa beräkningar har dock gjorts av bostadskollektiva kommittén i dess betänkande, Kollektivhus 1954, och av 1954 års familjeutredning i dess betänkande, Samhället och barnfamiljerna 1955, vid deras beräkning av barnkostnaderna. Vi instämmer med kommittén i dess yttrande att problemet inte kan skjutas åt sidan även om svårigheterna att komma fram till en i detalj rättvis uppskattning är uppenbara. Dessa ligger självfallet i det förhållandet att värdet av en husmors insatser starkt växlar från en familj till en annan. Det är beroende av familjens storlek, husmoderns arbetstakt, bostadens inredning, familjemedlemmarnas hjälp m. m. Kommittén har utgått från ett genomsnitt och räknat med att arbetsinsatsen i en familj med två barn skulle 1955 motsvara en hembiträdeslön plus mat och logi för denna eller en summa av 5 000 kr. per år. Detta motsvarar nu minst 6 000 kr. En jämförelse som förefaller realistisk kan göras med den hemvårdarinna, som vid förfall för husmodern utför löpande husliga arbetsuppgifter. Hennes löneplacering är i 4:e lönegraden, vilket motsvarar ca 10 000 kr. per år. Enligt denna beräkning tillförs samhället härigenom en dold nationalinkomst på 13 miljarder kronor. Egendomligt är det därför att finna, att Sveriges husmödrar räknas in under rubriken »icke ekonomiskt aktiva» i Statistisk årsbok.

Ett mera ingående studium av det ekonomiska utbytet av husmoderns arbetskraft torde dock vara värdefullt att få utfört. Det torde vara praktiskt utförbart att undersöka den ekonomiska skillnad som uppstår om en husmor själv sköter tvätten, lagar maten, syr familjens kläder och sköter familjens textiltförråd emot om hon anlitar andra inom eller utom hemmet att utföra dessa arbeten. En riktigare bedömning torde också kunna ernås genom att vid en undersökning uppdelar familjerna i olika grupper efter stads- och lanthushåll, efter barnlösa familjer och familjer med barn etc.

Värdet av den hemarbetande kvinnans arbetsinsatser är utan tvivel betydande, även om den aldrig tagits upp i vår nationalinkomst. Uppskattningen av de ekonomiska värden, som denna grupp av kvinnor tillför vår produktion, växer sig också allt starkare inom stora grupper. Att ta upp detta problem till närmare studium och draga de därav betingade slutsatserna vid bl. a. avvägningen av statens stöd inom familjepolitiken anser vi vara påkallat.

Fler deltidstjänster

Ett centralt problem för de gifta kvinnorna är hur ett yrkesarbete utanför hemmet skall kunna förenas med vården av hem och barn. En rimlig

kompromiss mellan arbetets och hemmets intressen bör vara, att samhället och arbetslivet i betydligt större omfattning än nu anpassar sig till kvinnornas villkor. Hittills har mödrarna nödgats anpassa sig nästan helt till samhällets och arbetslivets villkor, vilket i längden blir en ohållbar situation. Många mödrar vill ägna sig åt barnens fostran tills dessa vuxit upp utan att fördenskull förlora chansen att återvända till förvärvslivet. Dessa chanser blir självfallet större om de får tillfälle att i ändamålsenligt ordnade kurser uppliva gamla yrkeskunskaper eller lära sig ett nytt yrke. Lättast sker dock i regel återanpassningen till ett förvärvsarbete utanför hemmet för dem som åtminstone under någon del av äktenskapet uppehållit kontakten med yrkeslivet genom ett *deltidsarbete*.

Även om intresset för deltidsarbete är störst bland de gifta kvinnorna, är detta inte en speciell kvinnofråga. Dels finns det många män, som under vissa perioder vill ha deltidsarbete, t. ex. för att få tid för vidareutbildning, dels är det inte bara ett kvinnornas eget utan ett samhällsintresse, att den yrkesskicklighet som många kvinnor besitter kan vidmakthållas och nyttiggöras utan att därför hem och barn blir lidande. Den tid då en svensk kvinna är bunden av småbarn utgör i de flesta fall bara en begränsad del av hennes liv. Men att skaffa sig ett förvärvsarbete, sedan barnen vuxit upp eller försörjaren kanske fallit ifrån, är avgjort svårare för den som under en lång följd av år inte haft någon kontakt med det yrke, som hon en gång utbildats för. Även om låg lön och hög beskattning ibland gör deltidsarbete föga lönande, om man ser saken på kort sikt, kan dock just denna kontakt med yrket vara en trygghetsskapande faktor. Ingen mor kan veta, om just hon en gång kommer i den situationen, att hon ensam måste försörja barnen.

På arbetsgivarhåll framhåller man ofta de olägenheter, som deltidsarbete kan medföra för arbetsledning, bl. a. därigenom att arbetet måste delas upp på flera händer, så att fler personer behöver instruktion, det blir fler avlöningsuträkningar o. s. v. Därtill kommer att det finns arbetsuppgifter, som helt enkelt inte kan uppdelas på flera personer. Därför kan det aldrig få bli fråga om någon ovillkorlig *rätt* för de anställda att få deltidsarbete, om de anser sig behöva det. Men å andra sidan bör det understrykas, att deltidsarbete i många fall kan vara fördelaktigare också ur arbetsgivarens synpunkt. Det finns ju arbetsplatser, där behovet av arbetskraft ökas under regelbundet återkommande rusningstider. Där kan användningen av deltidsarbetande medge ett mera ekonomiskt utnyttjande av arbetskraften. Men framför allt kan genom lämpligt avpassade arbetstider chanserna ökas att få behålla en duglig arbetskraft, som kanske har specialutbildning och som annars skulle ha slutat helt och hållet. Det finns arbetsområden med stor brist på arbetskraft, där den årliga avgången från yrket är i det närmaste lika stor som den årliga examinationen.

När vi här talar om deltidsarbete, syftar vi inte enbart på ett system med

delad arbetsdag. I många fall kan det vara fördelaktigare för både arbetsgivaren och den anställda, om arbetet koncentreras till vissa dagar i veckan. Vidare rör det sig tydligen om två skilda problem. Å ena sidan kan det vara fråga om att under en längre eller kortare period låta en heltidsanställd få avkortad tjänstgöring (partiell tjänstledighet), å andra sidan att möjliggöra förvärvsarbete för de personer, som inte har sådant arbete och som inte önskar full tjänstgöring. I senare fallet ökas tillgången på arbetskraft, i förra fallet kan det synas, som om tillgången minskades. Som ovan framhållits förhåller det sig emellertid säkerligen i åtskilliga fall så att en del befattningshavare, som är benägna att helt lämna yrkesarbetet, skulle stanna kvar om de finge möjligheter att arbeta på deltid några år och därefter återgå till heltid. Även i deras fall kan alltså möjligheterna till deltidsarbete på längre sikt öka tillgången på arbetskraft. Det vore oförsvarligt att inte tillvarata dessa möjligheter.

Ett yrkande i enlighet med vad vi här föreslagit kommer att framställas i särskild motion.

Kvinnorna och pensionsfrågan

Det förslag till tilläggs pensionering, som folkpartiet förde fram 1958 och 1957, tog på ett helt annat sätt hänsyn till kvinnornas speciella pensionsproblem än det pensionssystem, som på grundval av regeringens förslag nu gäller. I vårt förslag fanns utrymme för en frivillig, värdebeständig tilläggs pension även åt husmödrarna, vilket den nuvarande lagstiftningen inte medger. Det av oss föreslagna tilläggs pensionssystemet stod också öppet för exempelvis en vuxen hemmavarande dotter, som vårdar båda eller den ena av föräldrarna. Dessa kvinnor kommer i ett mycket prekärt läge, när de vid ofta ganska hög ålder blir ensamma utan ekonomiska tillgångar och med stora svårigheter att komma in i förvärvslivet. De utgör härigenom en av de många »eftersatta grupper» som mer eller mindre glömts bort i det sociala reformarbetet. I den nu gällande allmänna tilläggs pensioneringen kan hon inte vara med, då denna endast är tillämplig för inkomstagare med årsinkomster överstigande 4 200 kronor.

I vårt förslag förde vi också fram ett utredningskrav, som överensstämde med flera kvinnoorganisationers önskemål, om att regler skulle utformas för att tillförsäkra en frånskild hustru rätt till pension efter mannens död. Vi ansåg, att denna pensionsrätt sammanhänger med frågan huruvida pensionsförmånerna skall utformas antingen helt som änkepension eller delvis som änkepension och delvis som ålderspension på hustruns liv. Vi antydde, att man också kunde överväga att komplettera mannens ålderspension med en hustrupension, som under alla förhållanden är hustruns egendom och som hon alltså får behålla även i händelse av skilsmässa.

Något utrymme för pensionsanordningar av här nämnt slag finns f. n. inte inom den allmänna tilläggspensioneringen. Det är emellertid enligt vår mening önskvärt att dessa frågor snarast blir föremål för överväganden. I avvaktan på förslag av 1958 års socialförsäkringskommitté och den med anledning härav aviserade propositionen, som även torde ägna sig åt dessa frågor, vill vi här inte nu yrka på särskilda utredningar.

Frivillig tilläggsjukpenning för hemarbetande husmödrar

Enligt lagen om allmän sjukförsäkring utgår grundsjukpenning med tre kronor till hemarbetande hustru. Lagen medger dock rätt för en husmor att teckna en frivillig tilläggsjukpenning på högst tre kronor, varför sjukpenningen i dessa fall alltså blir högst sex kronor per dag.

Anledningen till att de hemarbetande hustrurna inte tillåtits att teckna högre sjukpenningförsäkring torde vara, att denna utgör ersättning för bortfallen förtjänst av förvärvsarbete. I deras fall utgår ingen kontantlön, och någon beräkning av deras produktiva arbete i hemmet saknas, som vi på annat ställe i denna motion påpekat. De har med andra ord ingen bortfallen lön, som sjukpenningen skulle vara med att kompensera. Man har även hyst farhågor för att ett system som tillät en relativt hög sjukpenning för husmödrarna skulle kunna på något håll missbrukas.

Dessa argument kan naturligtvis ha visst fog för sig. Å andra sidan innebär den gällande ordningen i många fall ett uppenbart missgynnande av de hemarbetande kvinnorna. Från deras håll har också riktats en stark kritik emot systemet. I längden måste också den låga sjukersättningen leda till att husmödrarna endast i verkligt allvarliga sjukdomsfall sjukskriver sig och avhåller sig från arbete för att vårda sin hälsa, och på det sättet förlängs sjukdomstillståndet.

Har en husmor med hemmavarande barn och stort hushåll råd att vara sjuk måste hon anlita tillfällig hemhjälp. Kostnaden härför täcks inte tillnärmelsevis av den nu till sex kronor maximerade tilläggsjukpenningen och naturligtvis än mindre av trekronorsbidraget, som för de flesta utgör den enda ersättningen.

I den låga summan torde också ligga en av anledningarna till att så relativt få kvinnor begagnat sig av möjligheten att teckna den extra tilläggsjukpenningen. De extra tre kronor som tilläggsjukpenningen innebär motiverar sannolikt enligt mångas mening inte det extra besvär med sjukintyg etc. som ett utbekommande av försäkringen kräver så snart sjukdomen räcker över sju dagar. I synnerhet inte i bygder med lång väg till läkare.

Det finns därför enligt vår mening mycket som talar för att man inom den allmänna sjukförsäkringens ram inför en möjlighet för hemarbetande kvinnor att teckna frivillig tilläggsjukpenning enligt samma grunder som

för övriga försäkringstagare, dvs. med hänsyn till en realistisk, ehuru schabloniserad beräkning av deras arbetsprestationers värde. Hur en sådan försäkring i detalj skall utformas, hur den nödvändiga kontrollen bör ordnas, avgifternas storlek beräknas etc. bör hänskjutas till särskilda sakkunniga inom de förvaltningsgrenar, som f. n. administrerar den allmänna sjukförsäkringen.

Den husliga utbildningen

För närvarande är bristen på samtliga kategorier lärare inom det husliga området större än någonsin tidigare. Den är kanske mest markerad i fråga om lärare i hemkunskap och hushållsgöromål och kvinnlig slöjd. Denna brist försvårar i hög grad möjligheterna för flickorna att komma in på kursen och få en förutbildning till vidare yrken eller utbilda sig till husmor.

Enligt skolöverstyrelsen har undervisningen i hemkunskap och hushållsgöromål under läsåret 1958/59 handhåfts av icke behöriga lärare vid skolor sorterande under länskolnämnderna. Det framgår härvid, att icke behöriga lärare undervisat i ämnet ca 124 000 timmar eller ca 8 procent av det beräknade totala timtalet under läsåret. Därtill kommer att klasslärare undervisat i hemkunskap i folkskolans 7:e klass under 520 veckotimmar eller ca 13 procent av hela antalet timmar. Många av dem torde enligt skolöverstyrelsens mening inte ha förutsättningar att giva eleverna vare sig konsumentfostran eller en grundläggande utbildning i ett hems skötsel. Eftersom undervisning i hemkunskap och hushållsgöromål inom de flesta skolformer förekommer under endast ett läsår, är det särskilt beklagligt, om eleverna icke då får undervisning av kompetenta lärare.

För ämnet kvinnlig slöjd finns icke lika färsk uppgifter, men intet tvivel råder om att förhållandena här är ännu sämre. I 1953 års lärarinneutbildningskommittés betänkande angående lärarutbildningen på det husliga området skulle undervisning i kvinnlig slöjd i folkskolan, inklusive enhets-skolan, läsåret 1954/55 omfatta 65 337 veckotimmar. Av dessa uppehölls 24 666 veckotimmar av folk- och småskollärarinnor och 15 104 av icke behöriga personer. Enligt folkskolinspektörerna skulle den tjänstgöring, som då uppehållits av icke behöriga lärare, innebära ca 450 ordinarie eller extra ordinarie tjänster med minst 15 veckotimmars tjänstgöring. Under de senaste 4—5 åren har bristen på handarbets- och sömnadslärarinnor ytterligare vuxit.

Behov föreligger också av fler yrkeslärarinnor och barnavårdslärarinnor.

Under en period av ungefär tio år har frågan om den husliga utbildningen varit föremål för två statliga kommittéers uppmärksamhet. Den senaste av dem, 1952 års lärarinneutbildningskommitté, fick till uppgift att göra en översyn av den tidigare utredningens hela utbildnings- och organisations-

program. Ramen för detta utredningsuppdrag har dock varit given genom direktivens uttryckliga förbehåll att noggrant pröva möjligheterna till en begränsning av kostnaderna, vilket självfallet i hög grad begränsat möjligheterna till en tillfredsställande lösning.

Lärarinneutbildningskommitténs förslag föranledde icke någon proposition till 1958 och 1959 års riksdagar. Från vår sida väcktes då motioner om en lösning av frågan efter de riktlinjer som kommittén uppdragit. Svaret blev att frågan varit föremål för ingående prövning och bearbetning inom departementet men att det statsfinansiella läget icke tillät några mer genomgripande åtgärder inom den husliga lärarutbildningen. Frågan har dock så länge förhalats, att den borde tillerkänts en förstarangsplacering, när det gäller att avväga behovet av utbildning av pedagoger.

Ett uppskov med en reform som denna kan för övrigt leda till ej oväsentliga utgifter för statsverket. Ett allt större antal utom hemmet verksamma kvinnor måste vid sidan av sitt arbete också sköta ett drygt hemarbete och behöver en grundläggande utbildning för att icke dubbelarbetet skall bli alltför tungt. Men undervisningen kan inte med de ofullständiga resurser, som nu står till buds, följa med i denna utveckling. Vi förutsätter också att krafttag tas för att upprusta seminarierna och modernisera och effektivisera utbildningen vid dessa i den proposition som förebådats till årets riksdag. Några halvmesyres kan inte hemmen och husmödrarna vara betjänta av.

Eftersom propositionen i denna fråga aviserats, återkommer vi då med konkreta yrkanden i enlighet med det här anförda.

Med hänvisning till det ovan anförda hemställer vi,
att riksdagen måtte besluta

- 1) att uttala sig för att Sverige ratificerar
 - a) Internationella arbetsorganisationens konvention nr 111 angående diskriminering i fråga om anställning och yrkesutövning liksom även
 - b) Internationella arbetsorganisationens konvention nr 100 med ansluten rekommendation nr 90 angående lika lön för män och kvinnor för arbete av lika värde;
- 2) att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning med uppgift
 - a) att företaga en ekonomisk uppskattning av hushållsarbetet i syfte att underlätta en rättvisande bedömning av det ekonomiska värdet av den arbetsinsats som bortfaller, när husmodern på grund av sjukdom, förvärvsarbete etc. inte i full utsträckning kan deltaga i hushållsarbete samt

- b) att undersöka förutsättningarna för att inom den allmänna sjukförsäkringens ram och med ledning av resultatet av den ovan begärda undersökningen bereda hemarbetande kvinnor möjlighet att teckna frivillig tilläggsförsäkring enligt samma grunder som gäller för andra yrkesgrupper.

Stockholm den 27 januari 1960

Bertil Ohlin

O. Malmborg

Wald. Svensson

Henning Gustafsson

i Skellefteå

Sven Wedén

Bertil von Friesen

Sven Gustafson

i Göteborg